

DOROTA KRYSZYNA REMBISZEWSKA*

INSTYTUT SLAWISTYKI POLSKIEJ AKADEMII NAUK, WARSZAWA

JANUSZ SIATKOWSKI** | UNIwersYTET WARSZAWSKI

Wyrazy *mi(e)zyniec*, *mizynek* ‘mały palec’, ‘najmłodsze dziecko, cielę, prosię, kurczę’ odczytane na nowo¹

Słowa kluczowe: leksyka gwarowa, geografia lingwistyczna, kontakty językowe, pogranicze polsko-wschodniosłowiańskie.

doi: <http://dx.doi.org/10.31286/JJP.101.2.9>

O wyrazach *mi(e)zyniec*, *mizynek* w „Języku Polskim” pisano wielokrotnie. W roku 1914 Tadeusz Lehr uznał *mizelny*, *mizynek* ‘mały palec’ za pożyczki ukraińskie (Lehr 1914), Kazimierz Nitsch w roku 1927 w dziele *Zbieranie słownictwa ludowego* tego czasopisma zamieścił studium wyrazowe o nazwie *mizynek* (Nitsch 1927), w którym opowiadał się za rodzimością pewnych form związanych z tym rdzeniem. Rok później Mosze Altbauer opublikował tekst będący uzupełnieniem wniosków K. Nitscha (Altbauer 1928). Nitsch wprowadził później jeszcze drobne uzupełnienie (Nitsch 1945).

Po kilkudziesięciu latach, kiedy dysponujemy bogatymi materiałami źródłowymi, słownikowymi i opracowaniami monograficznymi, warto się przyjrzeć ponownie tej rodzinie wyrazowej.

Zacznijmy od przedstawienia geografii omawianych nazw w dialektach polskich.

SGPKař (III: 169–170) podaje w znaczeniu ‘mały palec’ *mizyny paluszek* z Litwy, *mizelny palec* spod Drohobycza (Parylak [1877] 1999: 355), *miedziany palec* spod Augustowa (Osipowicz 2009: 83), *mieziany* a. *miziniac* z Tykocińskiego (Gloger 1893: 842), *nizny palec* a. *niziniac* spod Międzyrzecza Podlaskiego (Pleszczyński 1892: 38), poza tym *mizynek* jako ‘najmniejszy palec’ i ‘ostatnie jajko od kury’, ‘ostatnie dziecko u matki’ z Podola (Kremer [1870] 1999: 296) oraz spod Chełma *mizynie*, *mizynietko*, tj. *mizinię*, *mizyniątko* w znaczeniu ‘najmłodsze dziecko, cielę, prosię’, gdzie fonetyka przytoczonych form, jak stwierdził Nitsch, wskazuje na dialekt ruski, a nie polski.

Nitsch (1955: 130–132) przytacza kilka przykładów z miejscowości czysto polskich, choć leżących blisko granicy ukraińskiej: *mieżny* (palec) z Biecza (pow. gorlicki), *mieżny* z Bud (pow. łańcucki), *mizyny* z Jasionki (pow. krośnieński) oraz *mieziniac* od pochodzącego spod

* dorota.rembiszewska@ispan.waw.pl; ORCID: 0000-0003-0339-0879

** janusz.siatkowski@wp.pl; ORCID: 0000-0003-4362-9426

1 Współautorstwo obejmuje wszystkie etapy pracy nad artykułem, a wkład każdego z autorów w jego powstanie jest równy.

Tarnowa Jana Rozwadowskiego. Mieczysław Szymczak (1970: 328) podaje w znaczeniu ‘ostatnie dziecko’ *miżińec* ze wsi Osowa pod Włodawą, a z Wiszniowa pod Hrubieszowem *mizyńek* definiowany jako ‘każda młoda istota, najmniejsze prosię, kurczę’.

Dalsze liczne przykłady z pogranicza wschodniego znajdujemy w kartotece SGP PAN *niżany palec* z Bilwinowa pod Suwałkami, *miziany*, *niżiany palec* z Dobrzyniewa koło Białegostoku, *mizionek* ‘mały palec’ z Tykocińskiego, *miżińek* ‘ostatnie dziecko’ z Bud pod Bielskiem Podlaskim, *miziny*, *miżny palec* z Turowa w powiecie radzyńskim (w piosence „Wziół jo wróbel w taniec, w taniec, nadeptał jo w miżny palec”).

Twarde połączenie *-zy-* zapisano w kilku miejscowościach: w Miłkowicach (*-Maćkach*, *-Paszkach*, *-Jankach*) pod Siemiatyczami *mizyńek* ‘najmniejsze, najślabsze dziecko’, w Klukach koło Mińska Mazowieckiego *mizyńek* („*miżińek* to ci to prośe, a to ćelak, to jak maųe to *niżińek* a *niżacek*”), w Sławatyczach pod Włodawą *miżińec* ‘najmłodszy syn’ i *mienzyńec* ‘najmniejszy palec u ręki’. Poza tym na południu Polski poświadczono zostały „zegna się *mieżnem* palcem” w Lipnicy Górnej koło Jasła i *mieżny palec* koło Gorlic. Może należy tu też *miżlawy* ‘o bydlęciu; zły, agresywny’ na Orawie (Kąś 2011 I: 589).

Kilka dalszych przykładów z północno-wschodniego krańca Polski z miękkim połączeniem *-zi-* przynosi słownik podlaski (RóżnSłow 180): *miżany palec* z Suwalszczyzny (Zdancewicz), *mizieniec* spod Supraśla (Załęski) i *miżińec* z Niemirowa nad Bugiem (Janiak), należy też dodać z kartoteki z własnych badań Doroty Rembiszewskiej *niżińy* z Mielnika nad Bugiem i *niżunek* z okolic Zambrowa na pograniczu Podlasia i Mazowsza.

Omawiane wyrazy notowano też w polskich dialektach kresowych. Należy zwrócić uwagę, że w zapisach często występuje polskie miękkie połączenie *-zi-*. W kartotece SGP PAN mamy spod Komarna w pobliżu Lwowa *miżińny palec* ze wsi Chłopy oraz *miżelny palec* ze wsi Buczały. Na zachodniej Ukrainie w pogranicznych Mościskach zapisano obocznie *mizinić* i *mizyniec* ‘najmniejszy palec’: „na *mizińcu* mam pińścunek”, „Tyn pierścunek tó tyłku na *mizyniec* pasuji” (Kostecka-Sadowa 2008: 182; 2015: 92). U przesiedleńców spod Lwowa jako ‘najmłodsze dziecko’ zanotowano ze wsi Białe *miżenek*, a jako ‘najmniejszy palec’ – z Wołostkowa i Kołtowa *miżelny (palec)*, z miejscowości Białe *miżelne*, z Różanki *mizyńek*, a z Ilnika i Wołczuchów zniekształcone *mizerny (palec)* (Lwów 2015: nr 1789, 1879), u przesiedleńców spod Tarnopola w znaczeniu ‘najmłodsze dziecko’ *mizyńek* z Hanaczowa, Kozłowa i Sorocka, a jako ‘najmniejszy palec’ *mizyńek* z Hanaczowa i Kozłowa, *miżelny* z Boryczówki i *miżelny* z Sorocka (Tarnopol 2007: nr 1789, 1879). Poza tym Iwona Cechosz-Felczyk (2004: 115) w Oleszkowcach na Podolu zapisała *mizyńek* ‘ten, kto narodził się ostatni’, a u górali polskich na Bukowinie odnotowano zniekształcone *mizerny* ‘mały palec u ręki’ (Greń, Krasowska 2008: 139).

W piśmie omawiane wyrazy pojawiają się u nas późno i są zupełnie rzadkie. SPXVI (XIV: 131) ma *mieżny palec* z zapisków sądowych warszawskich z lat 1504 i 1518. W kartotece SXVII–XVIII znajdujemy tylko z traktatu (1610) Jana Ursinusa Leopoldity *mieżiny pálec* oraz z rozprawy o cudach w klasztorze piecherskim w Kijowie (1638) Anastazego Kalnofojskiego *pálcá mieżinnego*. Poza tym Nitsch (1955: 132 [1945: 31]) przytoczył z listu Sobieskiego do Marysienki, pisanego z obozu pod Podhajcami (1667) „paraliż mu u lewej ręki *mierzenny palec* naruszył” ‘mały palec’ (podający to wydawca określa go natomiast jako ‘palec środkowy’), L (III: 130)

z *Nowych Aten* (1745) Chmielowskiego „Ostatni, *mizynny palec*”, a SW (II: 1002) od pochodzącego z Ukrainy Aleksandra Grozy (1807 Zakrenicze – 1875 Chałaimgródek) „Nasz szlachcic *mizynka* wiódł do szkoły”.

Swil (I: 670) podaje bez komentarza przymiotnik *mizynny* ‘należący do małego palca, z małego palca’, a SW (II: 1003), określając poszczególne wyrazy jako gwarowe lub przestarzałe, przytacza całą rodzinę wyrazową: *miziniac*, *mizynek* ‘mały palec’, ‘najmłodsze dziecko’, ‘pieszczoszek’, ‘najmłodsze ulubione cięć, prosię, kurczę’ oraz przymiotniki *mizynny*, *miezynny*, *mizyny*, *mizyny*, *mizynny*, *miżny*, *mizelny*, *mieziany*, *miedziany*. Zamieszcza także ekwiwalenty z języka czeskiego, ukraińskiego i litewskiego, ale o ewentualnej pożyczce nie wspomina. Franciszek Giedroyć (1931–1933 I: 452 i 548) w swoim słowniku lekarskim odnotowuje jako gwarowe *mizelny palec*, *miziniac*, *mizynny* (*miezynny*, *miżny*) *palec*, *mizinek*, *mizynek* ‘mały palec ręki’ i *niziniac* ‘paluszek’.

Należy dodać, że na mapie ‘małego palca’ w OLA (IX, m. 39: 112–113) nazwy **mězinьcb*, **mězinьkь*, **mězinь*, **mězinьнъ* (*palьcb*) i podobne występują powszechnie tylko w dialektach wschodniosłowiańskich. Bezpośrednio do nich nawiązują też zapisy z cechami zarówno białoruskimi, jak i z ukraińskimi w gwarach ruskich na terenie Białostoczczyzny: w kartotece AGWB (I: 65) zanotowano formy: *miżiniec*, *miżinec*, *mazienyc*, *mieżany* (*miżiny*, *miżinny*) *palec*, poza tym poświadczono u staroobrzędowców w Polsce *m'iz'in'ic*, *m'iz'en'ic*, *m'iz'in'bc*, *m'ez'en'bc* (SGstar: 164). Natomiast w OLA z gwar polskich zapisano tylko sporadycznie na pograniczu wschodnim w Słomiance (287) koło Moniek *m'ėzan:y palec*, w Horoszkach Małych (306) koło Łosic *niżinny palec* i w Wiszniowie (324) koło Hrubieszowa *m'izelny*, *m'izerny* oraz w zachodniej Polsce, w punktach zamieszkiwanych przez przesiedleńców ze Wschodu w Żagańcu (257) koło Żagania i w Wojborzu (276) koło Nowej Rudy, *m'izelny palec*.

Nazwy te w językach wschodniosłowiańskich znane są od dawna powszechnie. W języku ukraińskim już w XVII wieku występuje *мизинька* ‘najmłodsza córka’ (SUMXVI–XVII, XVII: 153; z odsyłaczami do *мѣзиний*, *мѣзынѣ*). Borys Hrinčenko (II: 416, 422) przytacza całą rodzinę wyrazową: *мизинець* ‘mały palec’, ‘najmłodsze dziecko’, też *мизинник*, *мизинок* ‘ts.’, *мизинка* ‘najmłodsza córka’, *мизинний* ‘najmniejszy’, ‘najmłodszy’ oraz kilka dalszych derywatów, a formę z *-e-* (*мезинець*) podaje tylko jako odsyłacz. Współcześnie znane są *мизинець* ‘mały palec’, ‘najmłodsze dziecko w rodzinie’, *мизинка* ‘najmłodsza córka’, *мизинний палець* i *мизинок* ‘mały palec’ (SUM IV: 731). W literackim języku białoruskim występują *mėzeneci*, zdrobnienie *mėzenчык* i *mėzeny palec* (TSBM III: 134), gwary zaś wykazują wielką różnorodność fonetyczną postaci, podane są też między innymi: *мязіняц*, *мėдзены*, *mėзіны*, *mізіны*, *mėзяны*, znany z dialektów polskich *mėдзяны* itp., przeważają formy z *-e-* w rdzeniu (ESBM VII: 5, 8; SPZB III: 101). W języku rosyjskim z pierwotnej formy z **měz-* w rdzeniu w wyniku asymilacji samogłosek wcześniej ustaliły się formy: *мизинец* ‘młodszy syn’, ‘mały palec’, zdrobnienie *мизинчык* oraz przymiotnik *мизинный* (SRJXI–XVII IX: 149–150; Dal II: 325; SSRLJ VI: 970), choć w gwarach znane są też postaci z *-e-* (SRNG XVIII: 93).

W związku z takim zróżnicowaniem fonetycznym omawianych form w językach wschodniosłowiańskich polskie formy z *-e-* w rdzeniu należałoby przypisywać ewentualnemu wpływowi języka białoruskiego, formy z *-i-* natomiast wpływowi ukraińskiemu, a także – w związku z wczesnym ustaleniem się wtórnych form z *-i-* w języku rosyjskim – rosyjskiemu.

Geografia i historia polskich wyrazów *mi(e)zyniec*, *mizynek* i związanych z nimi przymiotników jest charakterystyczna dla pożyczek wschodniosłowiańskich. Nie dziwi więc, że przyjmowano tu zapożyczenie. Lehr (1914: 49) wśród „wyrazów małoruskich żywcem wprowadzonych do języka polskiego” wymienia *mizelny*, *mizynek* ‘piąty palec’. Aleksander Brückner (1957: 339) pisze „*mizenny* ‘mały palec’ gwarowe z ukraińskiego”. Podobnie polski wyraz *mizynek* uważa za przejęty z ukraińskiego (ESUM III: 473). Ostatnio zapożyczenie wschodniosłowiańskie przyjmuje tu Anna Kostecka-Sadowa (2015: 92). Józef Kość (2000: 460) zalicza przymiotnik *mizyny* ‘mały’ do wyrazów, o których trudno rozstrzygnąć, czy stanowią leksykalny wpływ wschodniosłowiański, czy polski archaizm zachowany pod wpływem wschodniosłowiańskim.

Nitsch (1955: 130–132) natomiast, jak już wspomnieliśmy, formy z fonetycznie polskimi kontynuantami *mie-* i *-zi-* uważał za rdzennie polskie.

Do rozstrzygnięcia tego problemu trzeba przedstawić nasze wyrazy na szerszym tle słowiańskim, a nie tylko w zestawieniu z językami wschodniosłowiańskimi. Okazuje się, że należy je uznać za prasłowiańskie i niemal ogólnosłowiańskie, wystarczy się zapoznać z przykładami podawanymi w słownikach etymologicznych języka starosłowiańskiego (ESJS VIII: 471) oraz języków słowiańskich (ESSJ XVIII: 227, 230–231).

Już w języku starosłowiańskim poświadczony był *мѣзиньць* ‘najmłodszy syn’ (ESJS II: 258). Musiała być wtedy dobrze znana też jego podstawa przymiotnikowa *мѣзиньъ*, skoro została przejęta do języka rumuńskiego jako *mezin* ‘najmłodszy, najmłodsze dziecko’ (Tiktin II: 973).

Na podstawie poświadczonej w językach słowiańskich (poza czeskim) semantyki kontynuantów psł. **mězĩnъ* można przyjąć, że pierwotnie wyraz ten oznaczał ‘palec obok małego palca’, ‘palec środkowy’. Szeroko udokumentowane są też znaczenia ‘ostatnie, najmłodsze dziecko’, a także ‘młoda istota, młode cięło, prosię, kurczę’ itp. Szczególnie istotne są tu materiały historyczne dotyczące tych nazw, ponieważ w niektórych językach zanikły pewne znaczenia lub nawet same wyrazy, mimo bogatego poświadczenia historycznego. Pokażmy to na materiałach dotyczących przykładowo tylko języka słoweńskiego i czeskiego.

W języku słoweńskim występowały od XVI wieku formy *mėzĩnec*, *mėzĩnek* ‘mały palec’, najmłodsze dziecko’, *mėzĩnka*, *mėzĩnica* ‘najmłodsza córka’ (Pleteršnik I: 579, Bezljaj II: 182, Snoj: 424), współcześnie znany jest *mėzĩnec* ‘mały palec u ręki lub nogi’ (SSKJ II: 767).

W języku czeskim od XIV wieku poświadczone są *mėzenec*, *mėznec* ‘palec środkowy’ lub ‘palec koło małego palca’, *mėzený* (prst) ‘palec obok małego palca’, z XV wieku – *mėděnec* ‘palec środkowy’ (Gebauer II: 330, 347), Jungmann (II: 413, 432) ma *mėzenec*, *mėzenec*, *mėzĩnec* i *mėzený*, *mėzený* (prst) ‘palec koło małego palca’ oraz – jako przestarzały – *mėděnec*, podobnie Kott (I: 993, 1011–1012) podaje *mėzenec*, przest. *mėzenec*, *mėzĩnec*, *mėzený*, *mėzený* (prst) oraz – jako przestarzały – *mėděnec* ‘ts.’, uważając podaną formę *mėzĩnec* za lepszą niż *mėzĩnec*, później pojawia się już tylko *mėzenec* ‘palec koło małego palca’ jako przestarzały i gwarowy (PS II: 805; SSJČ I: 1219).

Ogólnosłowiański zasięg wyrazu **mězĩnъ* pozwala przypuszczać, że mógł od dawna występować w języku polskim. Potwierdzają to zresztą pewne polskie formy gwarowe oraz pierwsze zapisy polskie tych wyrazów. Już Nitsch (1955: 130–132) zwrócił uwagę, że w południowej Małopolsce na terenach bezpośrednio sąsiadujących z ukraińskim obszarem językowym

występują formy z *-e-* w rdzeniu, które nie mogły być przejęte z sąsiadujących gwar ukraińskich mających *-i-* z *ě*. Zapisów tych jest zresztą sporo: *mieźny* (palec) spod Gorlic, Jasła i Łańcuta oraz jako ‘mały palec’ *mieziniac* spod Tarnowa i *mienzyńec* spod Włodawy.

W gwarach polskich na północy, na terenach sąsiadujących z gwarami białoruskimi, takie formy z *-e-* nic nie świadczą o ich pochodzeniu, mogą być zarówno archaizmami, jak i pożyczkami z języka białoruskiego, gdzie właśnie dominują tego typu postaci.

Na rodzimość form z *-e-* w języku polskim wyraźnie wskazują ich najwcześniejsze zapisy: *mieźny palec* z zapisków warszawskich z początku XVI wieku oraz u autorów związanych z Ukrainą – *mieźiny pálec* (z 1610 r.) u Jana Ursinusa urodzonego we Lwowie, a potem związanego z Zamościem, *pálcá mieźinnego* (1638 r.) u Jana Kalnofojskiego, Rusina, zakonnika monasteru w powiecie pińskim oraz monasteru pieczerskiego w Kijowie, *mierzenny* [*mieżenny* lub *miezienny*] *palec* u Jana Sobieskiego urodzonego w Olesku na Ukrainie (SXVII–XVIII I (1): LXXXIII, C–CI, CIII).

Z przedstawionych materiałów wynika, że sytuacja jest dosyć skomplikowana i że poszczególne formy utworzone od rdzenia **měz-* trzeba zapewne oceniać różnie. Niektóre, jak na przykład *mieźny*, *mieziny*, *mieziny*, *miezienny*, *mieziniac*, należy uznać za relikty dawnej wspólnoty słowiańskiej i nie sposób tu mówić o pożyczce leksykalnej. Jeśli jednak weźmiemy pod uwagę formy, w których dominują postaci z ukraińskim *-i-*, to wchodzi w grę wpływ fonetyczny.

Za ewentualną ukraińską pożyczkę wyrazową można by uznać derywat **mězinьkъ*, który nie ma w języku polskim żadnego poświadczenia postaci z *mie-* i zawiera twarde połączenie *-zy-*. Forma *mizynek* jest jednak najpewniej wtórna, a wcześniej w języku polskim występowała postać *mizinek* z miękkim połączeniem *-zi-*. Przypuszczenie, że wyraz ten na północno-wschodnim krańcu Polski został przejęty z białoruszczyzny (por. *мязіняи, мѣзіны, мизіны*) i zawędrował stamtąd na południe Polski, leży zupełnie – jak twierdził już Nitsch (1955: 130–132) – poza granicami normalnych polskich dróg wpływów kulturalnych.

We wczesnych zapisach polskich i w słownikach brak wprawdzie formy *mizinek*, pojawia się ona dopiero u Giedroycia, ale za jej dawniejszym istnieniem w języku polskim przekonującego argumentu dostarcza Altbauer (1928: 49–50), wykazując, że wyraz ten w znaczeniu ‘ostatnie dziecko u matki, najmłodsze dziecko, pieszczoszek’ występujący w języku Żydów polskich (w Warszawie, Łodzi, Bielsku, Tarnowie, Brzozowie, Łańcutie, Zwierzyńcu na Lubelszczyźnie) w postaci *myż'ynək*, *mył'ż'ynək* miał najprawdopodobniej za podstawę polski wyraz *mizinek*, inaczej bowiem nie można wytłumaczyć w tej pożyczce żydowskiej zmiękczonej spółgłoski *ż'*. Za takim tłumaczeniem dodatkowo przemawia fakt, że u Żydów z Kresów Wschodnich występowała postać inna, nawiązująca do języka ukraińskiego, mianowicie *myzynək*.

Charakter wpływu obcego jest tutaj szczególny, wymagający przedstawienia historii i geografii tych wyrazów w języku polskim na szerokim tle ogólnosłowiańskim. Z przedstawionego przeglądu wynika, że wyrazy *mi(e)zyniec*, *mizynek* i pochodne nie zostały „przejęte żywcem z języka ukraińskiego”, lecz są rodzime (choć może tylko na południu Polski) i jedynie uległy później w różnym stopniu rutenizacji fonetycznej.

Bibliografia

- Altbauer M. 1928: *Jeszcze o mizińcu* || mizynku, „Język Polski” XIII, z. 2, s. 49–50.
- AGWB: *Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny*, t. 1, red. S. Glinka, A. Obrębska-Jabłońska, J. Siatkowski, t. 2–3, red. S. Glinka, t. 4–10, red. I. Maryniakowa, t. 1, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1980, t. 2–3, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1989–1993, t. 4–10, Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, Warszawa 1995–2012.
- Bezljaj F. 1977–2005: *Etimološki slovar slovenskega jezika*, t. 1–4, Mladinska Knjiga, Ljubljana.
- Brückner A. 1957: *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Wiedza Powszechna, Warszawa.
- Cechosz-Felczyk I. 2004: *Słownictwo gwary Oleszkowiec i Hreczan (Greczan) na Podolu*, Lexis, Kraków.
- Dal V.I. 1955–1956: *Tolkovij slovar’ živogo velikoruskogo ōzyka*, t. 1–4, Moskwa.
- ESBM: *Ėtymalagičny sloŭnik belaruskaj movy*, red. V.U. Martynaŭ, G.A. Cyhun, Minsk 1978–.
- ESJS: *Ėtymologický slovník jazyka staroslověnského*, red. E. Havlová, A. Erhart, I. Janyšková, Academia, Praha 1989–2018.
- ESSJ: *Ėtymologičeskij slovar’ slavjanskikh ōzykov. Praslavjanskij leksičeskij fond*, red. O.N. Trubačov (A.F. Źuravlev, Ź.Ź. Varbot), Moskwa 1974–.
- ESUM: *Ėtymologičnij slovník ukraïns’koï movi*, red. O.S. Mel’ničuk, t. 1–6, Kiïv 1982–2012.
- Gebauer J. 1903–1916: *Slovník staročeský*, t. 1–2, Academia, Praha.
- Giedroyc F. 1931–1933: *Polski słownik lekarski*, t. 1: A–Ó, t. 2: P–Z, Wydawnictwo Kasy im. Mianowskiego, Warszawa.
- Gloger Z. 1893: *Słownik gwary ludowej w Tykocińskim*, „Prace Filologiczne”, t. 4, s. 795–904.
- Gręń Z., Krasowska H. 2008: *Słownik górali polskich na Bukowinie*, Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, Warszawa.
- Hrinčenko B. 1907–1909: *Slovar’ ukraïns’koï movi*, t. 1–4, Kiïv.
- Jungmann J. 1835–1839: *Slovník česko-německý*, t. 1–5, Praha.
- Kąś J. 2011: *Słownik gwary orawskiej*, t. 1–2, Księgarnia Akademicka, Kraków.
- Kostecka-Sadowa A. 2008: *Słownictwo gwar polskich w Mościskach i wsiach okolicznych*, [w:] J. Rieger (red.), *Słownictwo kresowe. Studia i materiały*, Wydawnictwo DiG, Warszawa, s. 113–260.
- Kostecka-Sadowa A. 2015: *Rzeczownikowe zapożyczenia wschodniosłowiańskie w gwarach polskich*, Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków.
- Kość J. 2000: *Archaizmy a interferencje w strefie polsko-ukraińskich kontaktów językowych*, „Slavia Orientalis” XLIX, s. 451–462.
- Kott E.Š. 1878–1893: *Česko-německý slovník, zvláště gramaticko-frazeologický*, t. 1–7, Tiskem a nákladem knihtiskárny Josefa Koláře, Praha.
- Kremer A. 1870/1999: *Słowniczek prowincjonalizmów podolskich*, [w:] J. Rieger (red.), *Język polski dawnych Kresów wschodnich*, t. 2: *Studia i materiały*, Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa, s. 259–340.
- L: S.B. Linde, *Słownik języka polskiego*, wyd. 2, popr. i pomn., t. I–VI, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Lwów 1854–1860.
- Lehr T. 1914: *O mowie Polaków w Galicji wschodniej*, „Język Polski” II, s. 40–51.
- Lwów 2015: *Słownictwo gwarowe przesiedleńców z Ukrainy. Słownik porównawczy kilku wsi we Lwowskiem*, z materiałów zebranych pod kierunkiem W. Paryla, oprac. przez K. Czarnecką, D.A. Kowalską, E. Rudolf-Ziółkowską, red. K. Czarnecka, D.A. Kowalska, Lexis, Kraków.
- Nitsch K. [1927/1945] 1955: *Zbieranie słownictwa ludowego 1. Mizynek*, „Język Polski” XII, z. 4, s. 119–121; [dodatek] „Język Polski” XXV, z. 1, s. 31; przedruk: *Wybór pism polonistycznych*, t. 2, *Studia wyrazowe*, Wrocław 1955, s. 230–232.
- OLA IX: *Obšeslavjanskij lingvističeskij atlas. Seria leksiko-slovoobrazovatel’naâ*, vyp. 9, 2009: *Čelovek. Ogólnosłowiański atlas językowy*, Seria leksykalno-słowotwórcza, t. 9. *Człowiek*, red. J. Siatkowski, J. Waniakowa, Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków.
- Osipowicz A. 2009: *Słowniczek gwary augustowskiej*, [w:] *Dziewiętnastowieczne słowniczki gwarowe z Polski północno-wschodniej*, red. B. Nowowiejski, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok, s. 7–130.
- Parylak P. 1877/1999: *Prowincjonalizmy mowy polskiej w Drohobyczu i jego okolicach*, [w:] Rieger J. (red.), *Język polski dawnych Kresów Wschodnich*, t. 2: *Studia i materiały*, Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa, s. 341–363.
- Pleszczyński A. 1892: *Bojarzy międzyrzeccy. Studium etnograficzne*, Skład główny w księgarni M. Arcta, Warszawa.
- Plet-Pleteršnik M. 1894–1895: *Slovensko-nemški slovar*, t. 1–2, Državna založba Slovenije, Ljubljana.
- PS: *Průruční slovník jazyka českého, 1933–1957*, t. 1–8, Státní nakladatelství, Praha.
- RóżnSłow: I. Maryniakowa, D.K. Rembiszewska, J. Siatkowski, *Różnojęzyczne słownictwo gwarowe Podlasia, Suwalszczyzny i północno-wschodniego Mazowsza*, Instytut Sławistyki PAN, Warszawa 2015.
- SXVII–XVIII: *Słownik języka polskiego XVII i 1. połowy XVIII wieku*, oprac. zespół Pracowni Historii Języka Polskiego XVII i XVIII w. Zakładu Językoznawstwa Instytutu Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk w Krakowie pod kier. K. Siekierskiej, Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków 1999–.

- SGPKarł: J. Karłowicz, *Słownik gwar polskich*, t. 1–6, Akademia Umiejętności, Kraków 1900–1911.
- SGP PAN: *Słownik gwar polskich*, oprac. przez Zakład Dialektologii Polskiej Instytutu Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, red. M. Karaś, J. Reichan, S. Urbańczyk, J. Okoniowa, B. Grabka, R. Kucharzyk, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław–Warszawa–Kraków 1979–1991 (t. 1–3), Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków 1992–2020 (t. 4–10, z. 2).
- SGStar: I. Grek-Pabisowa, I. Maryniakowa, *Słownik gwary starowierców mieszkających w Polsce*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1980.
- SJS: *Slovník jazyka staroslověnského*, 1966–1997, red. Josef Kurz, Zde Hauptová, sv. I–IV, Československá Akademie Věd, Praha.
- Snoj M. 2016: *Slovenski etimološki slovar*, Tretja izdaja, Mladinska knjiga, Ljubljana.
- SPXVI: *Słownik polszczyzny XVI wieku*, red. M.R. Mayenowa (t. 1–34), K. Mrowcewicz (t. 35–38), t. 1–22, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław–Warszawa–Kraków 1966–1994, t. 23–38, Instytut Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 1995–2020.
- SPZB: *Sloŭnik belaruskich gavorak paŭnočna-zahodnáj Belarusi i âe pagraničča u pâci tamah*, 1979–1986, Ŭ. F. Mackievič, Mińsk.
- SRJXI–XVII: *Slovar' russkogo âzyka XI–XVII vv.*, red. S.G. Barhudarov (F.P. Filin, D.N. Šmelev, G.A. Bogatova, V.B. Kryś'ko, R.N. Krivko), Moskva 1975–.
- SRNG: *Slovar' russkikh narodnyh govorov*, sostavil (s II t. gl. red.) F.P. Filin (E.P. Sorokoletov), Moskva–Leningrad–Sankt-Petersburg 1965–.
- SSJČ: *Slovník spisovného jazyka českého*, red. B. Havránek, t. 1–4, Česká akademie věd, Praha 1960–1971.
- SSKJ: *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, t. 1–5, DZS, Ljubljana 1970–1991.
- SSRLJ: *Slovar' sovremennogo russkogo literaturnogo âzyka*, red. F.P. Filin, t. 1–18, Moskva–Leningrad 1950–1965.
- SUM: *Slovník ukraïns'koï movi*, red. Ĺ.K. Bilodid, t. 1–11, Kiïv 1970–1980.
- SUMXVI–XVII: *Slovník ukraïns'koï movi XVI – peršoi polovini XVII st.*, red. D.G. Grinčišin, Nacional'na Akademiâ Nauk Ukraïni, L'viv 1994–.
- SW: *Słownik języka polskiego*, red. J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, t. 1–8, nakładem prenumeratorów i Kasy im. Mianowskiego, Warszawa 1900–1927.
- Swil: *Słownik języka polskiego*, t. 1–2, wyd. staraniem i kosztem M. Orgelbranda, Wilno 1861 (online: <http://eswil.ijp-pan.krakow.pl/>) (Słownik wileński).
- Szymczak M. 1970: *Nazwy najmłodszego dziecka w rodzinie*, „Prace Filologiczne” XX, s. 325–329.
- Tarnopol 2007: *Słownictwo gwarowe przesiadleńców z Ukrainy. Słownik porównawczy kilku wsi w Tarnopolskiem*, z materiałami zebranych pod kierunkiem W. Paryla, oprac. przez K. Czarnecką, D. Kowalską, E. Rudolf-Ziółkowską, red. J. Rieger, Lexis, Kraków.
- Tiktin H. 1903–1925: *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, t. 1–3, Staatsdruckeri, Bukarest.
- TSBM: *Tlumačalny sloŭnik belaruskaj movy*, red. K.K. Atrahovič, t. 1–5, Mińsk 1977–1984.

Summary

Words *mi(e)zyniec*, *mizynek* ‘little finger’, ‘youngest child, calf, piglet, chicken’ reread

Keywords: local dialect lexis, linguistic geography, language contact, Polish-Eastern Slavic Borderland.

The text discusses the words *mi(e)zyniec*, *mizynek* ‘little finger’, ‘youngest child, calf, piglet, chicken’. A few decades ago, K. Nitsch dedicated a separate study to this subject, published in the *Język Polski* journal. Our text, contingent on the methodologies of linguistic geography, presents the history and geography of these words in Polish within the broader Slavic context. It follows from the findings that the individual forms from the **měz-* stem are to be differently viewed. Some forms may certainly be seen as relics of the early Slavic unity and cannot be treated as lexical borrowings. Besides, some forms, especially the **mězinǫkъ* derivative which has no equivalent of the *mie-* form in the Polish language, can be seen as a Ukrainian loan word.